

Predgovor

Prošlo je deset godina od kada je Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore proglasilo prvi službeni *Pravopis crnogorskoga jezika* (jul 2009), kojim je započeta kodifikacija crnogorskog jezika ili crnogorske varijante policentričnog srpskohrvatskog jezika. U proces kodifikacije ili izrade normativa: pravopisa, gramatike i rječnika, Crna Gora je ušla skoro dvije decenije kasnije od ostalih bivših jugoslovenskih republika, što je bila prilika da poučena iskustvima susjeda, taj proces obavi bolje i efikasnije od drugih. Međutim, to se nije dogodilo jer se proces restandardizacije iskoristio za dokazivanje posebnosti i autohtonosti crnogorskog jezika, koji se smatra različitim od ostalih i po strukturi i po porijeklu, i kao takav, drugačiji i autohton, ugrađuje se u konstrukciju nacionalnog identiteta i postaje ideologem, tj. temeljni dokaz posebnosti crnogorske nacije i države. U Crnoj Gori je umjesto naučnog pristupa standardnom jeziku i njegovoj kodifikaciji pobijedilo nacionalističko shvatanje jezika kao osnovnog identitetskog obilježja nacije i države. Zato se nije stalo na posebnom imenu i ustavom potvrđenom statusu službenog jezika, kao garantu i zaštiti od posvajanja i negiranja od većih i

moćnijih nacionalizama iz okruženja, već se ušlo u konstruisanje razlika uvođenjem dijalektizama i arhaizama u standardnojezičku normu i preuzimanje nacionalističkih mitova i poluistina za temelje nauke o crnogorskom jeziku da bi se ta različitost od drugih i dokazala.

U prvoj deceniji jezičke politike koja je iznjedrila pravopis i gramatiku crnogorskog jezika nije bilo moguće ostvariti naučni dijalog sa nosiocima te jezičke politike. Nije bilo niti jednog naučnog skupa, okruglog stola ili rasprave sa temama vezanim za novouvedenu jezičku normu u organizaciji institucija odgovornih za jezičku politiku i implementaciju norme, a to su Ministarstvo prosvjete i Institut/Fakultet za crnogorski jezik i književnost. Iako se očekuje da se ove institucije bave elaboracijom, implementacijom i akceptuacijom (obavezne faze u procesu standardizacije nakon uspostavljanja norme, po Radovanovićevom idealnom modelu planiranja jezika), od odgovornih ni riječi nijesmo čuli nakon izrade i proglašavanja zvaničnim pravopisa i gramatike crnogorskog jezika. Nije bilo nikakvih diskusija, rasprava o rješenjima ponuđenim u normativističkim priručnicima, o elaboraciji novina u normi, njihovoj naučnoj zasnovanosti i opravdanosti, o prihvaćenosti novonormiranih oblika i stavovima korisnika o njima, te brojnim drugim problemima, a vrijeme od deset godina je dovoljno dugo da se urade analize i sumiraju prvi rezultati i dometi urađenog.

Ova knjiga se dominantno bavi tim desetogodišnjim periodom restandardizacije crnogorskog jezika i nacionalizmom u jeziku. U njenoj osnovi se nalaze prerađeni radovi objavljeni u časopisima i zbornicima radova sa međunarodnih naučnih skupova, nastali u posljednjoj deceniji, a koje tematski objedinjuje fenomen nacionalizma na prostoru bivšeg srpskohrvatskog jezika, najprije i najviše onog u

Crnoj Gori. Crnogorski jezički nacionalizam očituje se i u procesu kodifikacije crnogorskog jezika, kao i u aktualnoj jezičkoj politici, a prvi zvanični pravopis i gramatika crnogorskog jezika plod su nacionalističkog shvatanja jezika i težnje da se crnogorski standard što više udalji od ostalih standarda nastalih iz policentričnog srpskohrvatskog jezika. U ovoj knjizi se može pročitati na kojim mitovima se zasniva jezički nacionalizam i naukovanje crnogorskih i dijelom srpskih jezičkih nacionalista, kako je tekao proces kodifikacije crnogorskog jezika, koje su odlike službenog crnogorskog pravopisa i gramatike, na kojim "naučno-metodološkim" osnovama je temeljena kodifikacija, kakve su lingvističke i sociolingvističke odlike i funkcije aktualnog crnogorskog standarda, ko su nosioci nacionalizma u jeziku, kako funkcioniše dubletna norma, te kakva je aktualna jezička situacija u Crnoj Gori.

Ideja da se radovi o ovoj problematici rasuti po raznim publikacijama objedine, preurede i izdaju u obliku monografije potekla je od izdavača i urednika Biblioteke XX vek, dr Ivana Čolovića, na čemu sam mu veoma zahvalna. Na taj način je nastala knjiga na osnovu koje se može pratiti jezička situacija u Crnoj Gori nakon sticanja statusa samostalne države 2006. godine. Status nezavisne države dao je institucijama za to zaduženim mogućnost vođenja samostalne jezičke politike i jezičkog planiranja, pa se u ovoj knjizi problematizuje pitanje da li je vođenje jezičke politike palo u ruke nacionalistima i diletantima koji su kompromitovali ideju o crnogorskom jeziku i iskomplikovali već dovoljno složenu sociolingvističku situaciju u Crnoj Gori i njenom obrazovnom sistemu, ili se ovakvom jezičkom politikom zaista spašava crnogorski nacionalni identitet i država, i konačno "ispravlja istorijska nepravda učinjena crnogorskom jeziku" kako to tvrde njeni nosioci.

Na konačan oblik knjige veoma je uticao dr Ranko Bugarski, koji je svojim sugestijama i savjetima umnogome smanjio njene nedostatke, pa uvaženom profesoru dugujem posebnu zahvalnost na izdvojenom vremenu, strpljenju i pažnji koju je posvetio ovoj knjizi.

Nikšić, januara 2020.